

Srebrenica-uitspraak van Hoge Raad is uniek

5 vragen over uitspraak Hoge Raad De uitspraak van de Hoge Raad dat Nederland deels verantwoordelijk is voor de dood van 350 moslimmannen in Srebrenica is uniek, want slechts zelden worden staten verantwoordelijk gehouden voor acties van militairen in VN-vredesmissies.

19 juli 2019 - Stephanie van den Berg - NRC

De Hoge Raad heeft vrijdag bevestigd dat de Nederlandse staat gedeeltelijk verantwoordelijk is voor de dood van 350 moslimmannen die door Nederlandse VN-militairen van de Nederlandse compound in Srebrenica werden gestuurd. Dutchbat handelde volgens de Hoge Raad 'onrechtmatig' bij de evacuatie van 5.000 moslimvluchtelingen van de compound. Dutchbat had de 350 mannen de keuze moeten geven te blijven, omdat de Bosnische Serviërs niet wisten van de aanwezigheid van deze groep. Dit is een unieke uitspraak die wereldwijd nauwlettend is gevolgd. Slechts zelden worden staten verantwoordelijk gehouden voor de acties van hun soldaten tijdens vredesmissies.

1 Wat stond er op het spel?

De Moeders van Srebrenica, een organisatie van nabestaanden van vermoorde Bosnische moslims, houden de Nederlandse staat medeverantwoordelijk voor de dood van hun naasten. Die zochten hun toevlucht op de compound van de Nederlandse VN-troepenmacht Dutchbat, nadat de Bosnische Serviërs de stad Srebrenica hadden veroverd in juli 1995. De Moeders vinden dat Dutchbat niet genoeg gedaan heeft om de mannen te beschermen. Nederland hielp mee aan de evacuatie van de vluchtelingen van de compound waarbij de Bosnische Serviërs de mannen van de vrouwen en kinderen scheidde. Uiteindelijk vermoordden de troepen van generaal Ratko Mladic naar schatting 8.400 mannen en jongens uit Srebrenica. Twee verschillende internationale hoven hebben vastgesteld dat de moordpartij genocide was.

2 Wat was het Nederlandse verweer?

Nederland stelde dat de verantwoordelijkheid voor het optreden van Dutchbat bij de Verenigde Naties lag. De Hoge Raad ging daar niet in mee en bevestigde vrijdag eerdere uitspraken dat de staat gedeeltelijk aansprakelijk is voor de dood van zo'n 350 mannen die zich op de Dutchbat-basis bevonden. Volgens de lagere rechters hadden de Nederlanders 'effective control' over het Dutchbat-terrein. Ze hadden dus kunnen besluiten de mannen op de compound te houden toen er duidelijke signalen kwamen dat het niet goed met ze zou aflopen. Deze mensen, zo oordeelde het hof in Den Haag, hadden een overlevingskans van 30 procent gehad als Dutchbat hen niet had gedwongen het terrein te verlaten. Beide partijen gingen in beroep. De Moeders om

aansprakelijkheid af te dwingen voor de overige circa 8.000 doden, de staat om alle aansprakelijkheid van tafel te krijgen.

De Hoge Raad bevestigde het oordeel van het hof maar berekende dat de overlevingskans van de mannen als ze hadden mogen blijven slechts 10 procent was. Zij houden de staat dus voor dat percentage aansprakelijk. Volgens de Raad was de kans dat deze vluchtelingen bij ontdekking door de Bosnische Serviërs ongemoeid zouden zijn „weliswaar klein maar niet verwaarloosbaar”.

3 Wie kunnen er verder aansprakelijk worden gehouden?

De Verenigde Naties zijn immuun voor strafvervolging onder internationaal recht dus daar kunnen de slachtoffers niet terecht. Het is de eerste keer dat de hoogste rechtbank van een VN-lidstaat besluit dat de eigen regering verantwoordelijk kan worden gehouden voor de daden van blauwhelmen. Eerder heeft in België een lagere rechtbank de staat verantwoordelijk gesteld in een zaak met betrekking tot de Rwandese genocide in 1994, maar in hoger beroep werd dat afgewezen.

„Internationaal krijgt deze zaak veel aandacht maar je zag ook hier dat het in de praktijk heel lastig is om vast te stellen waar de scheiding ligt in verantwoordelijkheid van de staat en verantwoordelijkheid van de VN,” zegt Lenneke Sprik, docent internationale veiligheid aan de VU. Zij verwacht dat er in de toekomst meer van zulk soort zaken komen, maar wijst er ook op dat het vaak heel lang duurt voor er een oordeel ligt. De val van Srebrenica is nu 24 jaar geleden.

Rest de individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Die ligt bij de Bosnisch Servische politieke en legertop. Het Joegoslavië-tribunaal heeft zeven mensen onder wie generaal Mladic en politiek leider Radovan Karadzic veroordeeld voor genocide in Srebrenica.

4 Kunnen de slachtoffers nu schadevergoedingen eisen van Nederland?

Ja, de bedragen voor de naar schatting ruim duizend nabestaanden van de 350 mannen zullen nu in een aparte procedure worden berekend. Minister Bijleveld (Defensie, CDA) heeft vrijdagmiddag na de uitspraak gezegd dat de Nederlandse staat een schadevergoeding gaat betalen.

In een eerdere zaak aangespannen door de voormalig tolk van Dutchbat Hasan Nuhanovic en de familie van electriciën Rizo Mustafic heeft de staat al betaald. De vijf nabestaanden kregen in 2015 een bedrag van enkele tienduizenden euros.

Nederland heeft ook schadevergoedingen betaald aan een aantal voormalig Dutchbat-militairen die volgens de Nederlandse staat aantoonbare schade hebben opgelopen door hun uitzending. Het ministerie van Defensie kan geen bedragen geven omdat het allemaal individuele zaken zijn en er geen collectieve regeling is getroffen.

Advocaat Michael Ruperti zei vorige week dat zeker 20 Dutchbat-veteranen overwegen om alsnog een rechtszaak aan te spannen tegen de Nederlandse staat voor eerherstel, excuses en schadevergoeding.

5 Is de zaak van de Moeders van Srebrenica hiermee klaar?

Voor de Nederlandse rechter wel. Tegen uitspraken van de Hoge Raad is geen beroep mogelijk. Maar de Moeders hebben al aangegeven dat ze willen kijken of ze de zaak kunnen voorleggen aan het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Zij willen nog steeds dat Den Haag medeverantwoordelijk kan worden gehouden voor de dood van alle vluchtelingen die bescherming zochten op de basis.

„Het is belangrijk dat de rechters hebben besloten dat Nederland verantwoordelijk was, al was het maar voor een klein deel”, zei Munira Subasic, een van de Moeders van Srebrenica, na de zitting. „Wij weten dat de regering een veel groter aandeel is aan te rekenen. De verantwoordelijkheid van de Nederlandse staat kan nooit uitgewist worden.”